

ПРО МОЖЛИВІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В КРИМІНАЛІСТИЧНІЙ ПРАКТИЦІ

Гайдук Олег,

старший судовий експерт

Центру судових і спеціальних експертиз

Українського науково-дослідного інституту

спеціальної техніки та судових експертиз

Служби безпеки України

Упродовж всього свого існування людство безупинну шукало шляхи для вдосконалення, а також полегшення виконання певної роботи. Поява інструментів дозволила підвищити продуктивність виробництва, а створені машини замінюють частину, або і весь процес участі людини в виробничих процесах, окрім управлінської функції. Інтелектуальний розвиток людини, особливо остатніх поколінь, дозволив здійснити технологічний прорив, та забезпечити автоматизацію процесу виробництва, тобто повне виключення людини з вказаного процесу.

В теперішній час технологічний розвиток досяг такого рівня, що сформувався прошарок в суспільстві, які вважають, що роботи і штучний інтелект небезпечні. Навіть появився термін «Робофобія», як хвороба майбутнього. Також у багатьох постає питання відносного того, хто розумніший. Першим прикладом такого порівняння став шаховий турнір ексчемпіона світу Гаррі Каспарова проти комп'ютера Deep Blue фірми IBM, яка могла опрацювати 200 млн ходів за секунду. В першому турнірі Каспаров виграв, проте програв в другому матчі-реванші.

Однак, після програшу Гаррі зазначив, що: «Ми не повинні хвилюватися про те, що машини можуть робити сьогодні, ми повинні хвилюватися про те, чого вони не можуть робити. Якщо ми програємо, то тільки тому, що ми обмежили свої амбіції».

Слід зазначити, що навіть на винаходи які використовувалися не для блага людства в цілому, знаходилися представники, які винаходили анти винаходи. Наприклад, історія електричної роторної шифрувальної машини «Enigma». Як німецька військова модель, ця машина отримала погану славу, тому що багато повідомлень не піддавалися розшифруванню і відповідно вони негативно впливали на боротьбу з нацизмом. Проте, працівниками спочатку польського «Бюро шифрів», а надалі працівниками секретного центру британської розвідки «Station X», відомого згодом як Блечлі-Парк розробили метод, заснований на переборі послідовностей символів вихідного тексту.

З часом в Блетчлі-Парку було встановлено понад 200 машин, що дозволило довести темп розшифровки до двох-трьох тисяч повідомлень у день [1].

З огляду на зазначене можна стверджувати, що використання технологічних винаходів значно зменшує навантаження на людей і дозволяє скоротити час обробки інформації, що відповідно прискорює виробничі процеси.

У даному процесі технологічного розвитку криміналістика теж не залишалася осторонь, адже підвищення рівня криміналістичного оснащення, пошук альтернативних методів оперативного отримання криміналістично важливої інформації є адекватною відповіддю змінам у злочинному світі та відповідно дозволяє розширити спектр доказової інформації.

Розвиток криміналістичної техніки аналогічний технологічному розвитку людства. Спочатку це були інструменти та знаряддя, які допомагали в пошуку слідової інформації. Пізніше винайшли техніку, яка суттєво допомагала в дослідженні слідової інформації, а зрештою і опрацюванні отриманої інформації.

Ще наприкінці 90 років використовувати в роботі персональний комп'ютер було технологічним прогресом, а на даний час ми вже не уявляємо свою роботу без нього. Так само можна навести приклад при проведенні судових фізико-хімічних досліджень у минулому столітті і тепер – коли наявне сучасне аналітичне обладнання яке допомагає значно скоротити час проведення експертного дослідження за вказаним видом.

На етапі розвитку експертних програмно-апаратних комплексів, з'являється тенденція щодо впровадження та широкого використання вузько спрямованих спеціалізованих інформаційно пошукових систем, таких як АДІС Сонда, Дакто 2000, ТАІС, Рикошет, Баліст, Автоексперт, та інших програм, проте вони застосовують тільки в одному напрямку експертної діяльності [2, с. 145].

На сьогодні значно зріз обсяг інформації, якою повинен оперувати як судовий експерт так і спеціаліст під час участі в слідчих (розшукових) заходах. Лише автоматизація процесу опрацювання наявної не тільки в розпорядженні судового експерта інформації, а й іншої інформації, що знаходиться в доступних виданнях допоможе зменшити час на виконання експертного дослідження.

Саме для виконання подібних завдань, на нашу думку, доцільно застосовувати саме штучний інтелект (ШІ).

У зв'язку зі значною кількістю виробників зброї та боєприпасів, а також швидкого оновлення їх модифікацій, в судово-експертній діяльності є доцільним розглянути можливість використання ШІ для

встановлення (назва, походження тощо) предметів балістичного походження, холодної зброї, вибухових предметів та моделювання предмета за залишками (осколками), або встановлення моделі взуття за відображеними ознаками (малюнку) сліду.

Також можливо використати ШІ для оперативнішої обробки наявної в криміналістичних обліках інформації, а також як допоміжний інструмент при підготовці судових експертів та підвищення їх рівня знань.

А як Вам перспектива використання штучного інтелекту для складання суб'єктивного портрета (фотороботу) злочинця за текстовим описом потерпілого чи свідка? Було б логічним завершенням і подальший автоматизований пошук злочинця по записах з відеокамер.

Слід зазначити, що для ефективного використання штучного інтелекту повинне бути передусім нормативне забезпечення процесу його використання і відповідно законодавче урегулювання щодо меж можливостей (галузей) застосування.

Оскільки ШІ це система яка створена для навчання на досвіді, розпізнавання закономірностей і ухваленні рішень на основі вхідних даних тому на нашу думку можливі прогалини в достовірності інформації, якою «наповнюють» ШІ. Насамперед ШІ повинен використовувати ті бази даних, які відповідним чином зареєстровані, або відповідають принаймні Положенню ЄС про узгоджені правила справедливого доступу до даних та їх використання.

То ж ще у 2018 році почалась активна робота над питанням регулювання ШІ. Важливим результатом цієї роботи та першим кроком до розв'язання проблем стало ухвалення Конвенції зі штучного інтелекту, прав людини, демократії та верховенства права (далі – Конвенція) та Artificial Intelligence Act (далі – AI Act) [3].

В Раді Європи сформували Комітет зі штучного інтелекту, який з 2021 року працював над Конвенцією, а 17 травня 2024 Комітет Міністрів Ради Європи ухвалив Конвенцію зі штучного інтелекту, прав людини, демократії та верховенства права. Вона стала першим договором у сфері штучного інтелекту, відкритим для всіх держав світу.

В Україні регулювання штучного інтелекту активно розвивається. Україна, яка є членом Спеціального комітету із штучного інтелекту при Раді Європи, у жовтні 2019 року приєдналася до Рекомендацій Організації економічного співробітництва й розвитку з питань штучного інтелекту (Organisation for Economic Cooperation and Development, Recommendation of the Council on Artificial Intelligence, OECD/LEGAL/0449).

З метою визначення пріоритетних напрямів і основних завдань розвитку технологій штучного інтелекту в Україні 2 грудня 2020 року

Кабінетом Міністрів України було схвалено Концепцію розвитку штучного інтелекту [4].

У жовтні 2023 року Міністерство цифрової трансформації України опублікувало Дорожню карту, яка передбачає поетапний підхід до регулювання ШІ. Перший етап передбачає підготовку бізнесу до майбутніх вимог регулювання. Це включає розробку рекомендацій для різних сфер, де використовується ШІ, підписання добровільних кодексів поведінки. Важливим елементом є «Біла книга», яка має ознайомити бізнес та громадян з підходом до регулювання та майбутніми етапами його впровадження.

Другий етап включає ухвалення закону, аналогічного AI Act, що дозволить створити правові режими, ідентичні з Європейським Союзом та спростити співпрацю з європейськими партнерами.

Такий підхід є важливим в контексті євроінтеграційного підходу України. Серед шляхів і способів розв'язання проблеми у ключових сферах державної політики, що зазначені в Концепції є сприяння застосуванню технологій штучного інтелекту за напрямками науки, а також міждисциплінарні дослідження на перетині галузі штучного інтелекту та інших галузей науки.

Однак, відповідно до статті 10 Закону України «Про судову експертизу» [5] Судовими експертами можуть бути особи, які мають необхідні знання для надання висновку з досліджуваних питань. У даному контексті необхідно дослідити, чи може відноситися отримана з використанням ШІ інформація, як інформація (знання) якими володіє судовий експерт?

Якщо ж робити посилання на систему ШІ як на інформаційне джерело, то така система повинна бути офіційно дозволена до використання на рівні нормативних документів або зареєстрованих методик.

Залишається відкритим питання і можливості дублюючої перевірки отриманої інформації на предмет достовірності.

З огляду на зазначене вважаємо, що за умови використання ШІ, отриману інформацію судовий експерт (оператор) повинен особисто перевірити на предмет її достовірності (у тому числі шляхом перевірки за офіційними базами) і враховувати виключно в сукупності з результатами досліджень проведених іншими методами та засобами.

Література:

1. Електронний ресурс: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Еніґма_\(автомат\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Еніґма_(автомат)).

2. Пілюков Ю.О. «Варіанти автоматизації інформаційно аналітичної роботи в експертних підрозділах МВС України»

Криміналістичний вісник Наук. практ. зб. / ДНДЕКЦ МВС України; КНУВС.

3. «Від гучних заяв до практики: реалії регулювання штучного інтелекту» Електронний ресурс: <https://cedem.org.ua/analytics/regulyuvannya-shtuchno-go-intelektu/>.

4. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні: розпорядження КМУ від 2 грудня 2020 р. № 1556-р Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#n8>.

5. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 № 4038-ХІІ. Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text>.

ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗНАТЬ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ГРУПОВИХ ЗЛОЧИНІВ ЗА УЧАСТЮ НЕПОВНОЛІТНІХ

Герасименко Ольга,

*докторка філософії в галузі «Психологія»,
завідувачка сектору психологічних досліджень лабораторії
мистецтвознавчих, лінгвістичних та психологічних досліджень
Національного наукового центру «Інститут судових експертиз
імені Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України*

Лиманська Анна,

*судовий експерт сектору психологічних досліджень лабораторії
мистецтвознавчих, лінгвістичних та психологічних досліджень
Національного наукового центру «Інститут судових експертиз
імені Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України*

Злочинність неповнолітніх в Україні не лише залишається серйозною соціальною проблемою, а й набуває якісно нового змісту. За даними сучасних кримінологічних досліджень, злочинність неповнолітніх в Україні має здебільшого груповий характер. Значна частина злочинних груп неповнолітніх скоюють корисливі та корисливо-насильницькі злочини [1, с. 6–26]. Відповідно до психологічних досліджень, останнє десятиліття злочинні групи неповнолітніх дедалі частіше вирізняються жорстокістю, цинізмом, мають адиктивні форми поведінки (наркоманія, алкоголізм, токсикоманія) [2, с. 611]. У зв'язку з цим помітно зростає потреба